

Hoffmann

(přel. E. A. Sandek)

nak
visů,
řeny
ul!“
ika,
stu-
dyž
ze
chle
iený
oby-
zác-
nd-
gis-
kže
chl
sta-
po
emi
hni
své
cne
čte
po-
ož-
vat
ou-
to-
vář
ně
em

ČTVRTÁ VIGILIE

Melancholie studenta Anselma. – Smaragdové zrcadlo. – Jak archivář Lindborst uletěl jako sup a student Anselm nikoho nepotkal.

Snad se tě smím přímo optat, čtenáři, zda jsi ve svém životě neměl hodiny, ba dny a týdny, kdy ti všechno tvé obvyklé konání a počínání způsobovalo mučivou nelibost a kdy se ti vše, co se ti jindy zdálo důležité a hodné, abys to choval v myslí a myšlenkách, pojednou zazdalo hloupé a ničemné? Nevěděls pak, co si počít, kam se obrátit; nejasné tušení zdvíhalo tvou hruď, že se ti musí splnit nějaké výsostné přání, překračující meze veškeré pozemské slasti, nějaké přání, které si duch jako přísně vedené, bázlivé dítě ani netroufá vyslovit, a v této touze po onom neznámém čemsi, co se kolem tebe vznášelo na každém kroku jako nadýchaný sen s postavami průhlednými, rozplývajícími se při ostřejším pohledu, zmlkal jsi pro všechno, co tě obklopovalo. Plízl ses po světě s očima sklopenýma jako beznadějně milující a nic, co lidé před tebou v pestrém víru tropili, nevzbuzovalo v tobě ani bolest, ani radost, jako bys už nenáležel tomuto světu. Bylo-li ti někdy tak, milý čtenáři, znáš z vlastní zkušenosti onen stav, ve kterém se potácel student Anselm. A vůbec bych si přál, aby se mi už bylo podařilo, milý čtenáři, představit ti studenta Anselma co možná živě. Neboť opravdu, ve vigiliích, které na to vynakládám, abych napsal jeho prapodivnou historii, musím ještě vypravovat takovou spoustu podivného, co jako přízračné zjevení vyzdvihlo každodenní život pravšedných lidí do modra záhad, až mám strach, že nakonec neuvěříš ani v studenta Anselma, ani v archiváře Lindhorsta, ba že zcela neprávem zapochybuješ o konrektorovi Paulmannovi a o registrátorovi Heerbrandovi, přestože se aspoň tito dva ctihodní mužové dosud procházejí po Drážďanech. Pokus se, milý čtenáři, v oné báječné říši plné nádherných zázraků, které strašlivými údery vyvolávají nejvyšší slast i nejhlubší zděšení, ba kde vážná bohyně zdvíhá svůj závoj, takže zříme její tvář – ale úsměv se často zajiskří z jejího vážného pohledu, a to je potu-

telný žert, jenž si s námi zahrává všelijakými záluďnými kouzly, tak jako matka často škádlí své nejmilejší děti – ano, v této říši, kterou nám duch tak často aspoň ve snu otvírá, pokus se, milý čtenáři, poznat známé postavy, jak se kolem tebe procházejí každodenně, jak se říká: ve všedním životě. Uvěříš pak, že ti ona nádherná říše je mnohem bližší, než ses dosud domníval, což si právě ze srdce přeji a snažím se ti naznačit podivným příběhem studenta Anselma. – Jak jsem tedy řekl, student Anselm upadl od onoho večera, kdy se setkal s archivářem Lindhorstem, do jakési zasněné zádumčivosti, jež ho učinila necitelným pro každý vnější dotyk všedního života. Cítil, jak nějaká neznámá síla se zdvihá v jeho nitru, způsobujíc mu onu slastnou trýzeň, která není než touha, slibující člověku jiné, vyšší bytí. Nejmilejší mu bylo, když směl samotěn bloudit lesy a lukami, a jako odpoután od všeho, co ho vázalo k jeho chudobnému životu, pohroužit se do zření rozmanitých obrazů, vystupujících z jeho nitra, a jaksi opět naléztí sebe samého. Tak se stalo, že jednou při návratu z dlouhé procházky přišel k onomu podivuhodnému bezovému keři, pod nímž tehdy, jako v zajetí báje, spatřil tolik zázračného; zelený trávniček ho mocně přitahoval, ale sotva naň usedl, vše, co tehdy zřel v nebeském vytržení a co jakousi cizí silou bylo vypuzeno z jeho nitra, mu opět v nejživějších barvách přišlo na mysl, jako by to viděl podruhé. Ba ještě zřetelněji než tehdy bylo mu, že milostiplné modré oči patří zlatě zelenému hadovi, jenž obtáčel bezový peň, a že ze závitů štíhlého těla vyšlehuji všechny ty nádherné zvuky křišťálových zvonků, jež ho naplňovaly slastičným nadšením. Tak jako tehdy v den Nanebevzetí objal bezový keř a zavolal do větví a listů: „Ach, jen jednou ještě viň se a svíjej ve větvích, ty líbezný zelený hádečku, abych tě opět uviděl. – Jen jednou ještě, jedinkrát se na mě podívej svýma milostiplnýma očima! Ach, vždyť já tě miluji a zahynu v smutku a bolesti, nenavrátiš-li se více!“ Avšak vše zůstalo němé a tiché a jako tehdy bez jenom nezřetelně zašuměl listím a větvemi. Ale studentu Anselmovi bylo, že nyní ví, co tolik hárá v jeho nitru, ba co tolik drásá jeho hrudč bolestí nekonečné touhy. „Cožpak je to něco jiného,“ pravil, „než to, že tě z celé duše mám rád, ty nádherný zlatý hádečku, ba že bez tebe nedovedu žít a musím zahynout

v beznadějně bídě, nevidím-li tě opět, nenabudu-li tě jako milé svého srdce – ale vím to, vím, budeš má, a pak bude splněno vše, co nádherné sny z jiného vyššího světa mi slibují.“ – Nyní student Anselm každého večera, když slunce už jen do vrcholků stromů sypalo své jiskřící zlato, přicházel pod bezový keř a volal z hloubi srdce žalostnými zvuky do listí a větví po líbezně milé, zlatě zeleném hádkovi... Když to opět jednou po svém zvyku prováděl, stál před ním náhle velký vychrtlý muž ve volném světle šedém plášti a zvolal, srše naň blesky svých velkých šedých očí: „Hoj, hoj! Copak tu tak naříká a kňučí? Hoj, hoj! Vždyť to je pan Anselm, co chce kopírovat mé rukopisy.“ Student Anselm se nemálo zalekl toho mohutného hlasu, neboť to byl týž, který tehdy navečer volal: „Hoj, hoj, co je to tam za šuškáni a šepotáni?“ atd. Úděsem a úlekem nevypravil ze sebe ani slova. – „Copak vám je, pane Anselme?“ pokračoval archivář Lindhorst (neboť nikdo jiný to nebyl). „Co chcete tomu bezu a pročpak jste nepřišel ke mně, abyste se dal do práce?“ – A opravdu se student Anselm dosud neodhodlal, aby opět navštívil archiváře Lindhorsta v jeho domě, ač si tehdy navečer k tomu dodal tolik odvahy; ale v tomto okamžiku, kdy opět viděl zničeny své krásné sny, a nadto ještě týmž nepřátelským hlasem, který mu už tehdy uloupil milou, zmocnilo se ho jakési zoufalství a prudce vybuchl: „Myslete si třeba, že jsem šílenec, pane archiváři, to je mi úplně jedno, ale zde na tomto stromě viděl jsem v den Nanebevzetí zlatě zeleného hádka – ach! věčně milovanou mé duše, a ona ke mně promlouvala nádhernými křišťálnými zvuky! Ale vy, vy, pane archiváři, jste tak strašně zavolal a zakřičel přes vodu.“ – „Jak to, můj příznivče?“ přerušil ho archivář Lindhorst, s prapodivným úsměvem bera šňupec. Student Anselm pocítil, jak se jeho hrudi ulevilo, sotva se mu jen podařilo začít o onom podivuhodném dobrodružství, a bylo mu, že jedná zcela správně, obviňuje-li archiváře přímo: to že on z dálky hřímal. Sebral se a řekl: „Tak vám tedy povím vše, co se mi tehdy navečer o Nanebevzetí přihodilo osudného, a pak si mluvíte, číňte a vůbec o mně myslíte co chcete.“ Vypravoval mu opravdu celou tu podivuhodnou událost; od nešťastného zakopnutí o nůši s jablky až po útěk tří zlatě zelených hadů do vody, a jak ho pak lidé měli za šíle-

ného nebo opilého. „To vše,“ končil student Anselm, „jsem skutečně viděl a v hloubi duše mi dosud jasně doznívají líbezné hlasy, které ke mně promlouvaly; nebyl to naprosto sen, a nemám-li umíť samou láskou a touhou, musím věřit v zlatě zelené hady, ač, vážený pane archiváři, čtu z vašeho úsměvu, že tyto hady máte jen za výtvar mé rozpálené přepjaté obrazotvornosti.“ – „Nikoli,“ odvětil archivář s největším klidem, „zlatě zelení hadi, které jste, pane Anselme, viděl v bezovém keři, jsou mé tři dcery, a že jste se po uši zamiloval do modrých očí mé nejmladší, zvané Serpentina, to je arci jasné. Věděl jsem to ostatně už tenkrát v den Nanebevzetí, a protože jsem, sedě doma při práci, měl posléze už dost toho šuškáni a vyzvánění, zavola jsem na ty rozpustilé holky, že je načase, aby běžely domů, neboť slunce už zapadalo a měly až dost zpívání a pití paprsků.“ – Studentu Anselmovi bylo, že se tu jen zřetelnými slovy dovídá něco, co už dávno tušil, a ač se mu zdálo, že bez, zeď a trávník a všechny předměty kolem dokola se začínají tiše otáčet, vzchopil se přece a chtěl něco říci; ale archivář ho nepustil k slovu, nýbrž stáhl rychle z levé ruky rukavici, a nastavuje studentovi před oči kámen prstenu, rozjiskřený nádhernými plameny, pravil: „Podívejte se, milý pane Anselme, to, co teď uvidíte, vám jistě udělá radost.“ Student Anselm se podíval a – zázrak nad zázrak! Kámen vrhal na všechny strany jako z rozpáleného ohniška paprsky, a ty se sprádaly v jasně zářící křišťálné zrcadlo, v němž tančili a vyskakovali oni tři zelení hádkové, hned se navzájem proplétajíce, hned prchajíce jeden před druhým. A když se jejich štíhlá rozjiskřená těla dotýkala, tu zazvučely nádherné akordy jako křišťálné zvonky; a ta uprostřed, plná touhy a žádosti, vystrkovala hlavičku ze zrcadla a její temně modré oči promluvíly: „Zdalipak mě znáš? – Věřís-li pak ve mě, Anselme? – Jen ve víře je láska – a dovedeš milovat?“ – „Ó Serpentino, Serpentino!“ vykřikl student Anselm, šiléný rozkoší. Ale archivář Lindhorst rychle dýchl do zrcadla, tu paprsky se s elektrickým praskotem vrátily do ohniška a na ruce jiskřil se opět jen malý smaragd, jež archivář zakryl rukavicí. „Viděl jste zlaté hádečky, pane Anselme?“ optal se archivář Lindhorst. „Ach bože, bože, ano!“ odvětil student, „a líbeznou, krásnou Serpentinu!“ – „Tiše!“ pokračoval archivář

Lindhorst. „Dnes už dost! Ostatně, rozhodnete-li se u mě pracovat, uvidíte mé dcery dost často, anebo správněji, opatřím vám toto skutečné potěšení, budete-li v práci čiperný, to znamená: opíšete-li s největší přesností a čistotou každé znaménko. Ale vždyť vy ke mně vůbec nepřicházíte, ačkoli registrátor Heerbrand mě ujistil, že se dostavíte co nevidět, a já po několika dní marně na vás čekal.“ – Teprv když archivář Lindhorst vyslovil jméno Heerbrand, bylo studentovi Anselmovi opět, že oběma nohama stojí na zemi a že je opravdu student Anselm a muž stojící před ním archivář Lindhorst. Lhostejný tón, kterým archivář hovořil, měl ve spojení se zázračnými zjeveními, které vyvolával jako opravdický nekromant, něco příšerného, co ještě stupňovalo pichlavý pohled rozjiskřených očí, jež z kostnatých důlků hubeného vráscitého obličejce vyzařovaly jako z pouzdra; a studenta se prudce zmocňoval týž příšerný pocit jako tehdy v kavárně, když archivář vyprávěl tolik roztodivného. Jen stěží se vzmužil, a když archivář se ještě jednou optal: „Pročpak jste ke mně nepřišel?“, tu se přemohl a vypravoval vše, co se mu přihodilo u vrat. „Milý pane Anselme!“ řekl archivář, když student skončil, „milý pane Anselme! Dobře znám tu bábu s jablky, o níž rače hovořit; to je zatrachtilé stvoření, které mi provádí všelijaké kousky, a to, že se dala obronzovat, aby v podobě klepátka zaplašila návštěvy, které mi jsou vítané, to je opravdu přespříliš a já toho také nestrpím. Až zítra o dvanácté přijdete ke mně, vážený pane Anselme, a zpozorujete-li zase nějaké šklíbení a hrčení, rače být tak laskav a nakapejte jí trochu tohoto likvoru na nos; pak se všechno ihned poddá. A nyní sbohem, milý pane Anselme! Mám poněkud rychlou chůzi, pročez vás nechci obtěžovat, abyste se se mnou vrátil do města. – Sbohem! Na shledanou zítra o dvanácté!“ – Archivář dal studentu Anselmovi malou lahvičku se zlatě žlutým likvorem a nyní rychle odcházel, takže se v hlubokém šeru, které zatím nastalo, více snášel než scházel do údolí. Už dospěl do blízkosti Koselových sadů, když se mu vítr opřel do širokého pláště a rozevřel šosy, až se třepotaly ve vzduchu jako dvojice velkých křídél; Anselmovi, jenž se pln údivu díval za archivářem, se zdálo, že je to pták, který rozvírá perutě k rychlému letu. Jak se tak upřeně díval do šera, tu se s krákoravým

x pokřikem vysoko do povětří zdvihl světlo šedý sup a student nyní pochopil, že to bílé třepotání, jež stále ještě měl za odcházejícího archiváře, už musilo být oním supem, ač nemohl pochopit, kamže se tak náhle poděl pan archivář. „Ale možná že také uletěl osobně pan archivář Lindhorst,“ řekl si Anselm v duchu, „neboť předobře nyní vidím a cítím, že všechny ty záhadné postavy ze vzdáleného zázračného světa, které jsem jinak vídal jen v prapodivných snech, nyní vešly do mého bdělého života, aby si se mnou zahrávaly. – Ale buď jak buď! Ty žiješ a žheš v mých prsou, krásná, líbezná Serpentino, jen ty ukojíš nekonečnou touhu, která drásá mé srdce. – Ach, kdy se ti zahledím do tvých milostiplných očí! – Milá, milá Serpentino!“ – Tak student Anselm volal hlasitě. – „To je nepěkné, nekřesťanské jméno!“ zamumlal vedle něho čísi bas; náležel chodci vracejícímu se z procházky. Student Anselm, jenž si v pravou chvíli vzpomněl, kde je, přidal do kroku a pomyslně si v duchu: Nebylo-li by to holé neštěstí, kdybych teď potkal konrektora Paulmanna či registrátora Heerbranda? – Nepotkal však ani jednoho, ani druhého.

PÁTÁ VIGILIE

Paní dvorní radová Anselmová. – Cicero De officiis. – Mořské kočky a jiná bavěť. – Stará Líza. – Rovnodennost.

„S tímhle Anselmem jednou provždy na tomhle světě není pořázení!“ řekl konrektor Paulmann. „Všechna má dobrá ponaučení, všechna má napomenutí padají na skálu; nechce se na nic soustředit, ač má výborné školské vzdělání, které je přece základem všeho.“ Ale registrátor Heerbrand odvětil, zchytrale a tajemně se usmívaje: „Jen mu nechte čas a místo, milý pane konrektore! Je to roztodivný chlapík, ale mnoho v něm vězí. A pravím-li: mnoho, tak to znamená: tajný sekretář či dokonce snad dvorní rada.“ – „Dvorní –“ začal konrektor pln úžasu; slovo mu uvázlo v hrdle. „Tiše, tiše!“ pokračoval registrátor